

References

1. Bevz, A. V. (2020) Osoblyvosti formuvannia profesiinoi kompetentnosti fakhovykh molodshykh bakalavriv. [Peculiarities of formation of professional competence of professional junior bachelors] *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 191, 212–216. [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r., № 2145-VIII «Pro osvitu» [Law of Ukraine from September 5, 2017, No.2145-VIII «On Education»]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of the Verkhovna Rada*, 38, 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
3. Moroz, M. O. (2019) Strukturno-komponentnyi analiz profesiinoi kompetentnosti vchytelia muzyky [Structural and component analysis of professional competence of a music teacher] *Andrahohichnyi visnyk – Andragogical Bulletin*, 10, 73–86. [in Ukrainian].
4. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 22 sichnia 2018 r., № 74 «Pro zatverdzhennia Metodyky rozroblennia profesiinykh standartiv» [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine from January 22, 2018, No. 74 «On approval of the Methodology for the development of professional standards.»]. (2018). *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text> [in Ukrainian].
5. Osvitno-profesiina prohrama «Elektronika» OPS «fakhovi molodshyi bakalavr» za spetsialnistiu 171 «Elektronika» haluzi znan 17 «Elektronika ta telekomunikatsii kvalifikatsiia «tekhnik – konstruktor» [Educational and professional program «Electronics» OPS «professional junior bachelor» in specialty 171 «Electronics» field of knowledge 17 «Electronics and telecommunications» qualification «technician – designer»]. *xn-e1ajqk.kiev.ua*. URL: <https://xn-e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2022/02/Osvitno-profesijna-programa-Elektronika.FMB.pdf> [in Ukrainian].
6. Radkevych, V. (2021) Kliuchovi kompetentnosti u profesiinomu stanovleni osobystosti fakhivtsia [Key competences in the professional development of a specialist's personality]. Proceedings from: *XI Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy» – XI International Scientific and Practical Conference*. (pp. 41–43). Khmelnytskyi, Ukraine. [in Ukrainian].
7. Ramkova prohrama YeS shchodo onovlenykh kluchovykh kompetentnosti [EU framework program on updated key competences]. (2018). *multycourse.com.ua*. URL: <http://dlse/multycourse.com.ua/ua/page/15/53#1> [in Ukrainian].

Отримано редакцією 30.11.2022 р.

УДК 378.011.3-051:62/64

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-137-144

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

Андросенко Артем Олександрович

аспірант

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: bereza3811@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8189-4146

У статті уточнено сутність поняття «педагогічна майстерність майбутніх вчителів трудового навчання і технологій». Визначено структуру досліджуваної якості як сукупність мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексійного компонентів. Визначено критерії розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій, а саме: мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, діялісно-технологічний та креативно-рефлексійний, а також відповідні їм показники. Для оцінювання рівня розвитку досліджуваної якості обрано три рівні: високий, середній, низький.

Ключові слова: критерії, показники, рівні, педагогічна майстерність, майбутні вчителі трудового навчання і технологій.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлена низкою кардинальних змін у вітчизняній системі освіти, зокрема реформуванням, модернізацією та цифровізацією системи освіти. Необхідною умовою модернізації професійної освіти є високий рівень педагогічної майстерності майбутніх учителів, які зобов'язані особистим прикладом, педагогічними здібностями і сумлінною працею підняти престиж трудових професій, виховати ціннісне ставлення учнів до праці, сприяти їхньому особистісному розвитку [6].

Як зазначає В. Курок, педагогічна діяльність у її ідеальному розумінні вимагає інтегративності й гармонійного розвитку рис особистості, що можуть виявлятися різними гранями в різних умовах і ситуаціях. Структура діяльності вчителя є інваріантною для вчителів усіх спеціальностей, відмінності полягають лише в змістовому аспекті, який залежить від специфіки предмета, що викладають, й особистого ставлення до навчально-виховного процесу [8, с. 239].

Сучасній школі потрібен учитель трудового навчання і технологій, готовий до професійної діяльності в умовах змін і постійного вдосконалення педагогічної майстерності. Робота з підготовки майбутніх учителів потребує зміни пріоритетів, уміння самостійно здобувати знання необхідно поєднувати з умінням аналізувати інформацію, робити висновки про її важливість або другорядність, синтезувати окремі фрагменти інформації, надавати перевагу новим знанням та ідеям, ефективно застосовувати їх на практиці.

Як підкреслив В. Ковальчук, розв'язання проблеми розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів можливе шляхом формування та розвитку вмінь добирати й застосовувати такі методи й прийоми викладання, які сприятимуть засвоєнню знань і розвитку загальної здатності до творчого мислення й активної поведінки [10].

Педагогічна майстерність – це вищий рівень розвитку професійних характеристик особистості, що визначається психолого-педагогічною підготовленістю, здатністю до оптимального вирішення педагогічних задач, новаторством, творчістю, мобільністю, високим рівнем розвитку педагогічної техніки та педагогічного мислення, професійно-педагогічною компетентністю тощо.

На законодавчому рівні вона забезпечується низкою законів України, Постановами КМУ й іншими вітчизняними нормативно-правовими актами, а саме: законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Концепцією «Нова українська школа» (2016), Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 років, Національною рамкою кваліфікацій, стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) (2015) та ін. Питанням інформатизації освіти, впровадженню новітніх цифрових технологій в освітнє середовище в Україні теж приділяється значна увага. Зокрема, ухвалено Закон України «Про національну програму інформатизації» (2011), Концепцію розвитку цифрових компетентностей (2021) та ін.

Модернізація вищої школи передбачає посилену увагу до підвищення якості освітнього процесу, наслідком якого є розвиток педагогічної майстерності майбутнього фахівця. З огляду на це сучасний етап реформування системи вищої освіти в Україні передбачає істотне розширення змістового поля професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій в умовах магістратури. Зокрема, постає завдання розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів, оскільки саме їхня самовіддана творча робота формує підґрунтя для якісної підготовки висококваліфікованих фахівців, які є ключовим ресурсом у розбудові високотехнологічної економіки і реалізації сталого розвитку країни [5, с. 134].

Окреслюючи цю проблему, актуалізуємо потребу визначення компонентів, критеріїв та рівнів розвитку досліджуваної якості в майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми здійснювався на основі наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, які спрямовують свої дослідження на певні аспекти окресленої проблематики. В контексті теми наукового пошуку науковий інтерес становлять теоретичні доробки в яких висвітлено такі проблеми: теоретичні засади розвитку педагогічної майстерності (В. Ковальчук, Г. Коберник, І. Зязюн, О. Бартків, Є. Барбіна та ін.); проблеми підготовки вчителів трудового навчання і технологій (І. Андрощук, В. Бурдун, В. Глуханюк, В. Курок, О. Марущак, Л. Оршанський, О. Пискун, О. Рогозіна, В. Соловей, С. Ткачук, С. Яшанов, С. Яшук).

Мета статті – теоретично обґрунтувати критерії, показники та рівні розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній теорії та практиці є значна кількість підходів до обґрунтування зв'язку між поняттями «критерій» і «показник». У межах публікації вважаємо за доцільне дотримуватися наукової позиції вчених, які розглядають поняття «критерій» як ширше за своїм змістом, ніж поняття «показник».

Так, С. Іванова зазначає, що «критерії мають бути об'єктивними та включати найсуттєвіші, основні сутнісні ознаки досліджуваного явища, а також відображати динаміку вимірюваної якості в просторі та часі й розкриватися через низку показників, за інтенсивністю прояву яких можна стверджувати про більший чи менший рівень вираженості конкретного критерію» [4, с. 152].

Слушною є й думка І. Блощинського, який вважає, що під час опрацювання критеріїв і показників необхідно враховувати, що їх розроблення «ґрунтується на меті дослідження; обрані критерії відображають ознаки, притаманні предмету, який вивчається, незалежно від волі та свідомості суб'єктів дослідження; ознаки повинні бути сталими, повторюватися та відображати сутність явища; система взаємопов'язаних ознак повинна розкривати основний зміст критеріїв» [1, с. 75].

З огляду на зазначені вище характеристики, будемо розглядати критерії й показники як сукупність ознак, на основі яких здійснюється оцінювання умов, процесу та результату розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що відповідають поставленим цілям професійної підготовки в педагогічному ЗВО.

Визначаючи критерії розвитку досліджуваної якості, ми керувалися положеннями критеріального підходу про те, що критерії мають фіксувати діяльнісний стан суб'єкта і повинні нести інформацію про цілі, мотиви, ставлення суб'єкта до діяльності, засоби, умови і одержаний результат [6, с. 83].

У педагогічній теорії критерій визначається як мірило або ознака, на основі якої здійснюється оцінка: «критерій – мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікації»; засіб або ознака для судження, визначення, класифікації або оцінки чого-небудь, на основі якої обирається одне із багатьох можливих рішень.

Узагальнюючи запропоновані твердження, ми визначаємо критерій як сукупність ознак, якостей і властивостей, що дозволяють оцінити сутнісні характеристики предмета, явища або процесу. Кожен із критеріїв, за яким досліджують те чи інше явище, об'єднує в собі прості показники, за якими перевіряють відповідність функціональної здатності випускника педагогічного закладу вищої освіти, орієнтуючись на вимоги професіограми або стандарту педагогічної освіти, а також вимоги, окреслені в навчальних предметах, які опановують майбутні фахівці початкової освіти.

Показники дають можливість оцінити стан, сформованість, функціонування, динаміку розвитку досліджуваного й проявляються низкою ознак, які можна спостерігати, вимірювати й на підставі яких здійснювалося оцінювання рівнів розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Аналізуючи теоретичні положення та враховуючи мету дослідження, ми будемо виходити з того, що критерії розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій – це ознаки, на підставі яких здійснюється оцінювання рівнів розвитку педагогічної майстерності, а показники вимірювання – це кількісні та якісні характеристики їх сформованості, які вивчаються та вимірюються.

На підставі проведеного аналізу наукової літератури щодо змістової структури педагогічної майстерності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій з'ясовано, що в її основі полягає система знань, умінь, навичок, мотивів, особистісних якостей, які забезпечують ефективність її розвитку. Виходячи з позиції, що педагогічна майстерність є вищим рівнем розвитку професійних характеристик особистості, виокремлено такі її компоненти як *мотиваційний*; *когнітивний*; *діяльнісний*; *рефлексійний* компоненти та відповідні критерії, а саме: мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, діялісно-технологічний, креативно-рефлексійний.

Мотиваційно-ціннісний критерій визначає ціннісне ставлення до майбутньої професії, а також мотиваційну готовність до розвитку педагогічної майстерності, що включає їх знання й уміння в галузі пізнання і саморозвитку, здатності до відповідального розв'язання завдань із управління власними мотиваційними станами, як систему мотиваційно-ціннісних (мотиваційної, соціальної, світоглядної) компетентностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Тому вважаємо слушною думку В. Ковальчука щодо того, що однією з провідних цілей сучасної вищої педагогічної освіти є розвиток у майбутнього фахівця бажання та здатності вчитися протягом усього життя, постійно поповнюючи соціальні та професійні знання та вміння, набуті в процесі навчання у ЗВО [5, с. 677].

Критерієм його сформованості є мотиваційно-ціннісна готовність майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності (система мотивів, інтересів, потреб і ціннісних орієнтацій, що в своїй сукупності відображають готовність майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності).

Показниками мотиваційно-ціннісної готовності майбутніх учителів трудового навчання та технологій є:

– мотиваційна готовність до розвитку власної педагогічної майстерності; усвідомлення потреби у збагаченні власного досвіду знаннями про сучасні освітні методи, прийоми та технології, а також особливості її використання у майбутній педагогічній практиці;

– ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, розуміння її значущості; здатність до подолання стереотипів у педагогічній діяльності;

– вдумливе сприйняття власного досвіду в контексті розвитку педагогічної майстерності; самостійність у прийнятті рішень; розвиток емоційно-вольового механізму підготовки до педагогічної діяльності;

– професійно-особистісне самовизначення майбутніх учителів трудового навчання та технологій щодо розвитку педагогічної майстерності; соціальна взаємодія (соціальна мобільність, уміння подолати конфлікти, співробітництво).

Ці показники виявляють себе не ізольовано, а в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Зокрема, потреба у нововведеннях активізує інтерес до найсвіжіших знань у галузі трудового навчання та технологій, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи у взаємодії з тими, хто їх не сприймає. Отже, мотиваційний компонент є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості майбутніх учителів трудового навчання та технологій як фахівців, оскільки від того, як вони мотивують свою готовність до розвитку педагогічної майстерності, залежать досягнуті результати в навчанні та вихованні школярів.

Пізнавальний критерій визначає теоретичну готовність як систему когнітивних (методичної, загальнопрофесійної, інструментальної, техніко-технологічної) здатностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що необхідні їм для розуміння основ (сутності, способів, принципів, форм та методів) розвитку педагогічної майстерності.

Критеріями його сформованості є пізнавальна готовність майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності, що включає професійно значущі знання, знання про інноваційні технології в обраній спеціальності та про власний інноваційний потенціал.

Показниками пізнавального критерію розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності є:

- знання про сучасні педагогічні технології як про основний механізм розвитку освіти, про сутність понять «педагогічна майстерність», «технологія», «інноваційні педагогічні технології»;
- знання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій про методи й засоби розвитку педагогічної майстерності;
- наявність ґрунтовних теоретичних знань в галузі педагогічної освіти; знання особливостей процесу формування умінь і навичок учнів, методів вирішення винахідницьких завдань.

Діяльнісно-технологічний критерій базується на загальних прийомах і способах інтелектуальної діяльності (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація), уміннях, що на кожному етапі розвитку педагогічної майстерності потребують від майбутніх учителів трудового навчання та технологій власної інноваційної активності та вміння передбачати результати своєї роботи. Критерієм сформованості діяльнісно-технологічного компонента розвитку педагогічної майстерності у майбутніх учителів трудового навчання та технологій є практична готовність успішно діяти на основі практичного досвіду з розв'язання завдань інноваційної педагогічної діяльності.

Показниками діяльнісно-технологічного критерію розвитку педагогічної майстерності в майбутніх учителів трудового навчання та технологій є:

- уміння, необхідні для формування й конкретизації цілей освітнього процесу, пошукової роботи, планування з урахуванням поставлених завдань; обліку етапів формування розумових цілей; передбачення можливих ускладнень і шляхів їхнього подолання; уміння знаходити інформацію з різних джерел; аналізувати, перетворювати, формалізувати і прогнозувати подальше використання одержаної інформації, створювати, зберігати і накопичувати нову інформацію, застосовувати її для вирішення тих чи інших професійних завдань;
- здатність здійснювати відбір матеріалу, розробляти структуру, встановлювати міжгалузеві зв'язки; діагностувати проблеми в галузі застосування інноваційних педагогічних технологій на уроках трудового навчання та технологій;

– здатність до професійного спілкування, самовираження, монологічного, діалогічного та полілогічного мовлення; уміння застосовувати комунікативні та текстологічні методи одержання знань; конструктивно використовувати набуті в процесі професійної підготовки знання та вміння тощо.

Пошук, освоєння і застосування сучасних педагогічних технологій, аналіз одержаних результатів і власного індивідуального стилю навчання можуть сприяти розвитку педагогічної майстерності. Саме з цих міркувань було визначено рефлексійно-креативний критерій розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що представлений креативними (дослідницькою, творчою та самоосвітньою), рефлексійною та прогностичною здатностями.

Критерієм сформованості креативно-рефлексійного компонента розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій є високий рівень усвідомлення, самоаналізу і самооцінки студентами власної педагогічної діяльності та її результатів, уточнення шляхів її реалізації, визначення на основі свого особистого досвіду оптимальних методів і прийомів розвитку педагогічної майстерності.

Показниками креативно-рефлексійного критерію розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій є:

- уміння творчо переосмислювати нововведення, відповідно до умов конкретного закладу освіти; адаптувати впроваджені концепції й методики;
- прагнення до оволодіння новими інформаційними і професійними методами й засобами, одержання та збагачення інформації про шляхи розвитку педагогічної майстерності;
- володіння технікою самодіагностики, навичками самоосвіти та саморозвитку, здатність до самопізнання і самореалізації;

– усвідомлення майбутніми учителями трудового навчання та технологій особистісної та суспільної цінності педагогічної діяльності, професійного самовдосконалення; сформованість потреби в самоосвіті, саморозкритті та самовираженні через інноваційну діяльність; прагнення до успіху в професійній діяльності;

– уміння здійснювати рефлексію майбутньої педагогічної діяльності на основі осмислення практичного досвіду;

– уміння оцінювати свою дослідницьку діяльність, здійснювати саморегуляцію й коригувати її з урахуванням власних можливостей та здібностей.

Таким чином, до структури цього критерію входять творчі вміння, особистісні якості, а також рефлексійні дії (осмислення, самоаналіз і самооцінка власної педагогічної діяльності і її результатів)

майбутніх учителів трудового навчання та технологій, що у своїй сукупності відображають креативно-рефлексійну готовність до розвитку педагогічної майстерності задля успішної майбутньої професійної діяльності.

Критерії та показники розвитку педагогічної майстерності майбутніх вчителів трудового навчання і технологій представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості компонентів розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання і технологій

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційний	<i>мотиваційно-ціннісний</i>	<ul style="list-style-type: none"> – мотиваційна готовність до розвитку власної педагогічної майстерності; усвідомлення потреби у збагаченні власного досвіду знаннями про сучасні освітні методи, прийоми та технології, а також особливості її використання у майбутній педагогічній практиці; – ціннісне ставлення до педагогічної діяльності, розуміння її значущості; здатність до подолання стереотипів у педагогічній діяльності; – вдумливе сприйняття власного досвіду в контексті розвитку педагогічної майстерності; самостійність у прийнятті рішень; розвиток емоційно-вольового механізму підготовки до педагогічної діяльності; – професійно-особистісне самовизначення майбутніх учителів трудового навчання та технологій щодо розвитку педагогічної майстерності; соціальна взаємодія (соціальна мобільність, уміння уникнути і подолати конфлікти, співробітництво).
Когнітивний	<i>Пізнавальний</i>	<ul style="list-style-type: none"> – знання про сучасні педагогічні технології як про основний механізм розвитку освіти, про сутність понять «педагогічна майстерність», «технологія», «інноваційні педагогічні технології». – знання майбутнього вчителя трудового навчання та технологій про методи й засоби розвитку педагогічної майстерності; – наявність ґрунтовних теоретичних знань в галузі педагогічної освіти; знання особливостей процесу формування умінь і навичок учнів, методів вирішення винахідницьких завдань.
Діяльнісний	<i>діялісно-технологічний</i>	<ul style="list-style-type: none"> – уміння, необхідні для формування й конкретизації цілей освітнього процесу, пошукової роботи, планування з урахуванням поставлених завдань; обліку етапів формування розумових цілей; передбачення можливих ускладнень і шляхів їхнього подолання; уміння знаходити інформацію з різних джерел; аналізувати, перетворювати, формалізувати і прогнозувати подальше використання одержаної інформації, створювати, зберігати і накопичувати нову інформацію, застосовувати її для вирішення тих чи інших професійних завдань; – здатність здійснювати відбір матеріалу, розробляти структуру, встановлювати міжгалузеві зв'язки; діагностувати проблеми в галузі застосування інноваційних педагогічних технологій на уроках трудового навчання та технологій; – здатність до професійного спілкування, самовираження, монологічного, діалогічного та полілогічного мовлення; уміння застосовувати комунікативні та текстологічні методи одержання знань; конструктивно використовувати набуті в процесі професійної підготовки знання та вміння тощо.
Рефлексійний	<i>Креативно-рефлексійний</i>	<ul style="list-style-type: none"> – уміння творчо переосмислювати нововведення, відповідно до умов конкретного закладу освіти; адаптувати впроваджувані концепції й методики; – прагнення до оволодіння новими інформаційними і професійними методами й засобами, одержання та збагачення інформації про шляхи розвитку педагогічної майстерності; – володіння технікою самодіагностики, навичками самоосвіти та саморозвитку, здатність до самопізнання і самореалізації; – усвідомлення майбутніми учителями трудового навчання та технологій особистісної та суспільної цінності педагогічної діяльності, професійного самовдосконалення; сформованість потреби в самоосвіті, саморозкритті та самовираженні через інноваційну діяльність; прагнення до успіху в професійній діяльності; – уміння здійснювати рефлексію майбутньої педагогічної діяльності на основі осмислення практичного досвіду; – уміння оцінювати свою дослідницьку діяльність, здійснювати саморегуляцію й коригувати її з урахуванням власних можливостей та здібностей.

Виділені нами критерії та показники розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів трудового навчання та технологій потребують розроблення діагностичного інструментарію для оцінювання

їх якісних та кількісних характеристик. Для проведення такого аналізу необхідним є застосування рівневого підходу.

Під рівнем розвитку педагогічної майстерності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій ми розуміємо ступінь сформованості досягнутих майбутніми учителями результатів щодо оволодіння знаннями, уміннями та навичками у процесі професійної підготовки, а також під час проходження педагогічної практики.

Тому на основі розроблених вище критеріїв та показників було визначено три рівні її розвитку: низький, середній та високий. Ці рівні характеризують розвиток педагогічної майстерності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій й визначають ступінь, величину цієї якості.

Низький рівень характеризується інертним ставленням майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності; недостатньо сформованим бажанням працювати за обраним фахом; відсутністю ціннісного ставлення до оволодіння теорією й методикою організації навчальної діяльності на уроках трудового навчання та технологій; низьким ступенем знань, у тому числі знань з методики трудового навчання та технологій; незнанням науково-теоретичних основ педагогічної майстерності; неглибокими знаннями про засоби, інструменти та способи її розвитку; байдужим ставленням до самовдосконалення, яке здійснюється переважно на інтуїтивному рівні.

Середній рівень визначається ситуативним ставленням майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до розвитку педагогічної майстерності; позитивно-активним ставленням до педагогічної діяльності; низьким рівнем прагнення розширювати свої знання в галузі сучасних освітніх технологій; поверховими знаннями науково-теоретичних основ розвитку педагогічної майстерності; умінням забезпечувати комунікативний контакт з іншими учасниками освітнього процесу, контролювати успішність навчання, об'єктивно оцінювати її поточні результати, своєчасно виявляти необхідність внесення певних змін у власну організаторську діяльність і коректив у навчальну роботу учнів; здатністю оцінювати власний рівень розвитку педагогічної майстерності.

Високий рівень визначається глибоким усвідомленням необхідності розвитку педагогічної майстерності для побудови успішної професійної діяльності в майбутньому; знаннями про сучасні педагогічні технології як про основний механізм розвитку освіти, про сутність понять «педагогічна майстерність», «технологія», «інноваційні педагогічні технології»; знаннями майбутнього вчителя трудового навчання та технологій про методи й засоби розвитку педагогічної майстерності; наявністю ґрунтовних теоретичних знань в галузі педагогічної освіти; знання особливостей процесу формування умінь і навичок учнів, методів вирішення винахідницьких завдань; здатністю до професійного спілкування, самовираження, монологічного, діалогічного та полілогічного мовлення; умінням застосовувати комунікативні та текстологічні методи одержання знань; конструктивно використовувати набуті в процесі професійної підготовки знання та вміння; адекватністю самооцінки щодо сформованості власної педагогічної майстерності та прагненням її розвивати.

Висновки. З огляду на викладене вище ми дійшли висновків, що розвиток педагогічної майстерності є одним із ключових завдань професійної підготовки в умовах сучасних змін в освітній системі.

Отже, визначені критерії, показники та рівні уможливають об'єктивне оцінювання розвитку педагогічної майстерності у майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Використання цих критеріїв дасть змогу об'єктивно оцінити стан розвитку досліджуваної якості у здобувачів освіти, в чому і вбачаємо перспективи подальших розвідок.

Список використаної літератури

1. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО. *Наукові записки. Педагогіка і психологія*. Вінниця: ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. Вип. 4. С. 74–76.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16 січня 2020 року. URL: <https://osv-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-povnu-zagalnu-serednju-osvitu-10-14-11-16-04-2020>.
4. Іванова С. В. Критерії та показники розвитку професійної компетентності вчителів біології в закладах післядипломної педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 52. С. 152–156.
5. Ковальчук В. Імплементація системи розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. С. 133–135.
6. Ковальчук В. І. Структурні компоненти педагогічної майстерності майстра виробничого навчання ПТНЗ. *Інноваційні технології в освіті*: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології в освіті» (г. Ялта. 27–29 вересня 2012 г.). Ялта, 2012. С. 214–216.

7. Ковальчук В. І., Федченко М. В. Впровадження компетентісно-орієнтованого підходу в професійному навчанні студентів педагогічних спеціальностей. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 675–678.
8. Курок В. П. Дослідження компонентів діяльності вчителя як передумова створення її моделі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2 (46). С. 233–240.
9. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. Миколаїв: Ліон, 2005. 215 с.
10. Kovalchuk V. Development of pedagogical mastery of future vocational training teachers under conditions of educational transformations / V. Kovalchuk, I. Marynchenko, L. Hrytsenko. *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries: monograph* / edited by authors / V. Vasyl Kovalchuk, I. Marynchenko, L. Hrytsenko. Riga, Latvia: Publishing House «Baltija Publishing», 2019. P. 186–208.

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF DEVELOPMENT OF TEACHING SKILLS OF FUTURE LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGY TEACHERS

Androsenko Artem

Postgraduate Student

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The urgency of the issue is conditioned by several radical changes in the Ukrainian education system, in particular, its reforming, modernization, and digitalization. A necessary condition for the modernization of professional education is a high level of future teachers' pedagogical skills. They are obliged to raise the prestige of labor professions by personal example, pedagogical skills, and conscientious work, to educate pupils' valuable attitude to work, and to promote their personal development.*

A modern school needs a teacher of labor training and technologies, ready for professional activity in the conditions of changes and constantly improving pedagogical skills. The work of training future teachers requires changes in priorities, the ability to independently acquire knowledge, combine it with the ability to analyze information, make decisions about its importance, synthesize some fragments of information, give preference to new knowledge and ideas, and effectively apply them in practice.

Purpose. *The article aims to theoretically substantiate the criteria, indicators, and levels of developing future labor education and technologies teachers' teaching skills.*

Methods. *Analysis of regulatory and legal educational documents, theoretical work of Ukrainian and foreign authors on the topic of scientific search, generalization, and systematization were used.*

Results. *Based on the analysis of the scientific literature on the content structure of the pedagogical mastery of future labor education and technologies teachers, it was found that it is based on a system of knowledge, abilities, skills, motives, and personal qualities that ensure the effectiveness of its development. Based on the position that pedagogical mastery is the highest level of developing individual professional characteristics, such components are defined: motivational; cognitive; activity; reflective and corresponding criteria, namely: motivational-value, cognitive, activity-technological, and creative-reflexive.*

The criteria and indicators of the developing future labor education and technologies teachers' teaching skills that we have identified require the creation of a diagnostic means to assess their qualitative and quantitative characteristics. To carry out such an analysis, it is necessary to use a level approach.

Therefore, based on the criteria and indicators developed above, three levels of its development were determined: low, medium, and high. These levels characterize the development of the teaching skills of intending labor training and technologies teachers and determine the degree and value of this quality.

Originality. *The understanding of the concept of «intending labor training and technologies teachers' pedagogical mastery» has been clarified. The structure of the researched quality is determined as a set of motivational; cognitive; activity and reflective components. The criteria for developing future labor education and technologies teachers of teaching skills are defined, namely: motivational-value, cognitive, activity-technological, and creative-reflexive, as well as their corresponding indicators. To assess the studied quality development, we chose three levels: high, medium, and low.*

Conclusion. *Given the above-mentioned, we concluded that developing teaching skills is one of the key tasks of professional training in the conditions of modern changes in the educational system.*

Therefore, the determining criteria, indicators, and levels will enable an objective assessment of future labor education and technologies teachers' teaching skills development. Using these criteria will make it possible to objectively assess the state of developing students' researched quality, in which we see prospects for further research.

Keywords: *Criteria, Indicators, Levels, Pedagogical Mastery, Future Labor Education and Technologies Teachers.*

References

1. Bloschynskiy, I. H. (2001). Obhruntuvannya kryteriiv i pokaznykiv efektyvnosti protsesu formuvannya adekvatnoi samootsinky kursantiv u navchalnomu protsesi VVZO [Justification of the criteria and indicators of the effectiveness of the process of formation of adequate self-assessment of cadets in the educational process]. *Naukovi zapysky. Pedahohika i psykholohiia – Scientific notes. Pedagogy and psychology*, 4, 74–76 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 2145-VIII vid 5 veresnia 2017 roku [Law of Ukraine «On Education» № 2145-VIII from September 5, 2017]. *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu» № 463-IX vid 16 sichnia 2020 roku [Law of Ukraine «On Complete General Secondary Education» № 463-IX from January 16, 2020]. *osv-osvita.gov.ua*. URL: <https://osv-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-povnu-zagalnu-serednju-osvitu-10-14-11-16-04-2020> [in Ukrainian].
4. Ivanova, S. V. (2010). Kryterii ta pokaznyky rozvytku profesiinoi kompetentnosti vchyteliv biolohii v zakladakh pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Criteria and indicators of the development of professional competence of biology teachers in institutions of postgraduate pedagogical education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences*, 52, 152–156 [in Ukrainian].
5. Kovalchuk, V., (2022). Implementatsiia systemy rozvytku pedahohichnoi maisternosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia [Implementation of the system of development of pedagogical skills of future teachers of vocational training]. Proceedings from: *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Rozvytok pedahohichnoi maisternosti maibutnoho pedahoha v umovakh osvitnikh transformatsii» – All-Ukrainian scientific-practical conference «Development of pedagogical skills of the future teacher in terms of educational transformations»* (pp. 133–135). Hlukhiv, Ukraine. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk, V. I. (2012). Strukturni komponenty pedahohichnoi maisternosti maistra vyrobnychoho navchannia PTNZ [Structural components of the pedagogical mastery of the master of industrial training of vocational training.]. Proceedings from: *VII Mezhdynarodnaya nauchno-practicheskaya konferentsiia «Ynnovatsyonnie tekhnolohyy v obrazovanyy» – VIII International Scientific and Practical Conference «Innovative Technologies in Education»*, (pp. 214–216). Yalta, Ukraine. [in Ukrainian].
7. Kovalchuk, V. I., & Fedchenko, M. V. (2018). Vprovadzhennia kompetentnisno-orientovanoho pidkhodu v profesiinomu navchanni studentiv pedahohichnykh spetsialnostei [Implementation of competence-oriented approach in professional training of students of pedagogical specialties]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 11(2), 675–678. [in Ukrainian].
8. Kurok, V. P. (2015). Doslidzhennia komponentiv diialnosti vchytelia yak peredumova stvorennia yii modeli [Study of the components of the teacher's activity as a prerequisite for the creation of her model]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2(46), 233–240 [in Ukrainian].
9. Piekhota, O. M. (2005). *Osobystisno oriientovane navchannia: pidhotovka vchytelia [Personal oriented education: teacher training]*. Mykolaiv: Ilion. [in Ukrainian].
10. Kovalchuk, V. (2019). Development of pedagogical mastery of future vocational training teachers under conditions of educational transformations. V. Kovalchuk, I. Marynchenko, & L. Hrytsenko (Eds.). *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries*. Riga, Latvia: Publishing House «Baltija Publishing».

Отримано редакцією 11.11.2022 р.